

Как (не) се прави миграционна политика

Българският Великотърновски е първият опит да бъдат привлечени млади и успели българи от чужбина. Любка Качикова показва тителския с надпис "Срам ни е от вас", адресиран към предишното правителство.

Добре се интегрира образованият и успелият

ливанци, палестинци...
Добре се интегрира образованият и успелият.

Доколко е запазен българският език у диаспората - това непрестанно изследват колегите от Института по български език към БАН. Доколко български са идентичностите на хора, чиито прадеди преди десетилетия или столетия са напуснали българските земи, е още по-открит въпрос. По-същественото е, че дори когато и езикът, и връзката с родината е налице, социалните и културните различия могат да бъдат толкова съществени, че по-скоро да разделят отколкото да обединяват. Албанците от Косово и албанците от Албания най-вероятно няма да искат да се обединяват, не защото това ще доведе повече на международната общност, а защото самите те са твърде различни като политическа култура и икономическо поведение. Българите от старата диаспора много повече носят чертите на страните, в които са се родили и живели, отколкото на отиваща изтъпялата нишка с прародителите.

Ако от идентичности, език и патриотизъм, превинем към прозата на икономиката откриваме друг дефицит на предлагания документ. Той не описва българи с какъв об-

разователен, квалификационен и професионален профил иска да привлече.

Важно - и също толкова позитивно - за България е, че имиграцията у нас до момента има доста добри демографски, образователни и икономически характеристики. Имигрантът е по-млад, по-образован, по-предприемчив.

Изключително важно е новите трудини се, които нашите власти искат да внесат, да не променят радикално този профил. А рязките движения на правителството като въпрос на външноминистърски и сервизни повече напомня поканата на строителни работници пак от далечната - тогава брятска - азиатска страна в началото на 80-те години, които десет години по-късно станаха изхлани и също така рязко бяха принудени да напуснат.

Да привлече и не уседналият, а мобилният

Основен дисбаланс в доклада е отношението към различните групи българи в чужбина. Ако много условно разграничим новата от старата емиграция, или новата миграция от диаспората, докладът определено се възмуща повече от втората. Това е една от най-големите изненади. Първо, защото диаспората е уседнала, а не малка част от новата миграция не е дефинирана. Второ, защото новата емиграция е реално, жизнено и многостранно свързана с България, докато връзките с диаспората са позитъвени - и поради беззабавна политика на мнозинство родни правителства, и поради неизбежните трансформации на идентичностите и приемната среда.

Това е една от двете най-драматични слабости на доклада. Вместо да се обърне към българите, които са белезобор българи - много от тях все още български граждани, говорещи езика, с който са израснали и

с който поддържат връзки с роднини и приятели, подкрепящи финансово свои близки, инвестиращи в жилища и собственост у нас - той търси да привлече българите, които са такъв по спомен. Първите са доказано динамични. Не малко от тях са високо образовани, но и останалите вече са натрупали значителен социален капитал от работа в по-предприемчива и по-зряла пазарна среда.

Една далновидна политика би обхванала и двете групи, но с много различен акцент: икономически в първия случай, културен - във втория. Отговорността към диаспората е дълг и към паметта, и към културата, която всяка уважаваща себе си нация трябва да прилага. В този случай фокусът трябва да е на първо място върху културни и образователни контакти. А те трябва да се развият, независимо дали имат ще допринасят за разрешаване на нашите демографски и икономически драми.

Има съществено разминаване

Между декларациите в доклада за приличането на работна ръка от диаспората и реалностите. На цитирания дебат двама млади българи от Молдова и Украйна - чудесна илюстрация на образователна интеграция - споделиха колко трудно, почти невъзможно е да се реализират професионално в България поради рестриктивна политика и множество бюрократични препятствия. Перспектива, която обезкуражава други техни връстници да се възползват от стипендиите за обучение в България. Вместо да се чудим как да привлечем вниманието и да мотивираме един, по-добре да дадем възможности на тези, които вече са и привлечени, и мотивирани, и образовани.

РАЗЛИЧИЯ

По-същественото е, че дори когато ти езикът, и връзката с родината са налице, социалните и културните различия могат да бъдат толкова съществени, че по-скоро да разделят, отколкото да обединяват

Политиката по отношение на новата миграция е големият отсъстващ в този документ. Тези, които са тръгнали да търсят по-благоприятна икономическа среда от собствената са с най-чувствителни собствени към подобренията на родината. Новите тигри - и евроазиатски (Ирландия) и азиатски - дължат смайващия си и като скорост, и като постижения - възход - на факта, че след първоначалното изтичане на мозъци, тяхното умножаване и усъвършенстване в международен оборот, същите тези мозъци се завръщат в страните си отново и се включват като фундаментален източник на развитие в информационното общество - компетентни, гъвкави, динамични. Политиката трябва не да направи мобилните нови уседнали, а да направи България атрактивно място, в което и да се спират, и да се застояват най-глобалните й и мобилни представители.

По-ефикасна държава, не повече държава

Другата драматична слабост на доклада е тоталното господство на статистика логика. Миграцията се разглежда изцяло от гледната точка на държавата, решения се търсят в наблягане на статистикото начало (от Агенция за българите в чужбина към Държавна агенция за българите в чужбина). Една истинска демократична политика означава по-ефикасна държава, не повече държава. Една истинска демократична държава задава правилата и рамките, оставяйки широко място за индивидуалите. Една демократична миграционна политика е тази, която създава привлекателни условия, която успява да съчетае държавна визия и стратегия със свобода и мобилност на гражданите.

Възниква и въпросът как е създаден докладът. Осъществена настрана технологията *survey and paste*, която прозира на доста места, селективното преместване от мартеници до държавен интерес. В него многократно се цитира Агенцията за българите в чужбина, нейното трансформиране в Държавна агенция за българите в чужбина, а самата Агенция не е била привлечена в разработката на доклада, както нейни представители на дискусиата на 25 февруари. Държавата създава институции със специфичен предмет на дейност. Когато започва да прояснява политиката си в същата специфична сфера, тя не се обръща към собствената си институция или поне не по начин, който да е известен на експертите, работещи в нея. Пословично е недоброто на българите към неговите управници и към институциите. Но когато самата държава през едно свое министерство започва да инвентаризира държавен орган, тогава на гражданите ни става напълно ясно, че нашите пари се харчат безотговорно и безрезултатно. Няма смисъл да се плаща с публични средства за създаването и поддържането на експертизи за българите в чужбина, ако тя не се оползотворява от същата тази държава.

Новите идеи са хубави, когато са подкрепени с разбирание и видение в дългосрочни стратегии. За момента липсва и първото, и второто.

ПРОФ. АННА КРЪСТЕВА
Ръководител на
Центъра за миграционни
изследвания на НБУ

Министерството на външните работи разработи документ „Българите по света и държавната политика“ и дори го качи на сайта си за публично достояние и обсъждане.

Неотдавна министър Масларова обяви, че започваме да виждаме икономически тъкачки, гървите вече пристигат, много други следват. И двата факта свидетелстват, че миграционната политика започва да навлиза в политическия дискурс на нашия елит. Това са обнадеждаващи новини. Начинът, по който се артикулират предложените идеи, е по-малко обнадеждаващ. Тук ще се спира само на някои от дисбалансите.

Конюнктурният характер на предложението от МВНР документ

Той разглежда българите и чужбина главно в светлината на два проблема на съвременното българско общество - отрицателния демографски ръст и недостига на работна ръка в някои сектори. Една дългосрочна държавна политика предполага визия и стратегия, а не търсене на мерки за решаване на остри днешни проблеми.

Самият подход за решаване на тези икономически проблеми е повече от проблематичен. Поставя се икономическа цел - запълване на дефицитите от работна ръка, докато документът говори за българите в чужбина в етнически и културни термини.

Изхожда се от една предпоставка, която изглежда очевидна на авторите на доклада, както и на някои участници в дискусиата по него, организирана от ГЕРБ на 25.02.08, а именно, че тези представители на диаспората бързо и лесно ще се интегрират. Това звучи много симпатично, само че не е очевидно. Основното изтъквано предимство на българите от диаспората - майчиният език - е отчасти истинно. Език се учи. Емоциите и едновизерният национализъм никога не са били добър съветник, както Балканите най-добре знаят.

Дали майчиният език е етническият, който тъче нишката с родината?

Ще споделя един случай, в който ключови бяха именно българският език и любовта към родината България. Неотдавна пристъпах на представяне на една книга, събрала патриотични стихове - и класически, и съвременни. Публиката беше многословна и оживена, посетите - прокупувани. Какво общо има това с миграционната тема? Любопитният факт, че идеята за книгата, красноречиво представена в увода, както и по-съществено, средствата за нейното реализиране, са на един ливански имигрант у нас. Самата публика, дошла на този максимално патриотичен празник, също беше изстроятелна - българи, сирийци,

ТРУДНА ИНТЕГРАЦИЯ

Двама млади българи от Молдова и Украйна - чудесна илюстрация на образователна интеграция - споделиха колко трудно, почти невъзможно е да се реализират професионално в България поради рестриктивна политика и множество бюрократични препятствия. Перспектива, която обезкуражава други техни връстници да се възползват от стипендиите за обучение в България